

Jan Westerberg

Turun Sanomien välittämä kuva urheilusta kansainvälisen vaikuttamisen keinona jatkosodan aikana

Johdanto

Sanomalehdistö on vaikuttanut Suomessa liikuntakulttuurin muodostumiseen 1870-luvulta lähtien. Urheilukilpailut eriytyivät itsenäisiksi tapahtumiksi, urheilun harrastaminen alkoi yleistyä myös alemmissa yhteiskuntaluokissa ja sanomalehtien levikit kasvoivat. Yleisen ilmapiirin muuttuessa lehdistö koki, että liikuntaa ja urheilua käsitteleville kirjoituksille oli kiinnostusta. Suomalaisen urheilujournalismin tärkeimpiin merkkipaaluuihin lukeutuu *Suomen Urheilulehden* perustaminen vuonna 1898. *Suomen Urheilulehti* oli maamme ensimmäinen asemansa vakiinnuttamaan onnistunut urheilun erikoislehti.¹ Lehden ensimmäisessä numerossa vastaava toimitaja, Suomen urheilun isäksikin kutsuttu Ivar Wilskman kirjoitti lehden tavoitteena olleen ”levittää urheilun harrastusta mahdollisimman laajoihin piireihin” ja ”jalostuttaa itse urheilun harjoitusta”.² Wilskmanin mukaan ”myöhään urheilun into levisi pohjolan perille, mutta kerran tultuaan se näyttää täällä hyvin viihtyvän, varsinkin skandinaavisissa maissa.”³

Urheilupolitiikan noustessa itsenäistymisen myötä tärkeäksi osaksi julkista valtaa urheilutoimijoilla oli tärkeä rooli itsenäisyyden turvaajina. Urheilu edisti armeijan puolustuskuntoisuutta ja näin ollen kansakunnan elinkelpoisuutta.⁴ Suomen Olympiakomitean puheenjohtaja Kustaa Levälähti kirjoitti *Suomen Urheilulehteen* vuonna 1935, että itsenäisyyden säilyttäminen oli – ja tulisi aina olemaan – urheilun kantavin motiivi. Urheilu pelkästään urheilun vuoksi oli Levälähden mukaan hyvä ja kannatettava asia, mutta jos siihen ei liittyisi painavampaa aatetta, olisi se ”helisevä vaski ja kilisevä kulkunen”, jolla ei olisi oikeutta odottaa valtiolta tukea.⁵

¹ Jouko Kokkonen, *Suomalainen liikuntakulttuuri – juuret, nykyisyys ja muutossuunnat*. Suomen Urheilumuseosäätiön tutkimuksia n:o 3, Otavan Kirjapaino Oy, Keuruu 2015, 45.

² ”Suomen Urheilulehti v. 1898”. *Suomen Urheilulehti* 1.4.1898.

³ Ivar Wilskman, ”Arvosteluja ja mietteitä viime voimistelujuhlan johdosta”. *Suomen Urheilulehti* 1.8.1898.

⁴ Kokkonen 2015, 54–55.

⁵ Kustaa Levälähti, ”Stadion itsenäisyytemme muistomerkinä”. *Suomen Urheilulehti* 28.1.1935.

Aikaisempi tutkimus on keskittynyt muun muassa urheilun asemaan maanpuolustuksessa, aatteiden esiintymiseen liikunnan ja urheilun kentällä sekä urheilujournalismin historiaan. Jouko Kokkonen on tutkinut urheilun ja nationalismin suhdetta Suomessa analysoiden esimerkiksi aikakauslehtiaineistoa.⁶ Anssi Halmesvirta on tutkinut artikkelissaan ”Kun ryssä löi vyötärön alapuolelle – Urheilu ja maanpuolustus talvisodan aikana” *Suomen Urheilulehden* kirjoituksia urheilusta ja urheilijoista talvisodan aikana.⁷ Urheilujournalismia on tutkittu kansainvälisesti laajasti. Aihetta on tutkinut esimerkiksi Robert W. McChesney, joka kuvailee urheilun ja uutisoinnin suhdetta symbioottiseksi.⁸ Kansainvälisessä tutkimuksessa on lisäksi tunnistettu eri maiden urheilu-uutisoinnissa olevan toisistaan poikkeavia erityispiirteitä.⁹ Suomalaisen urheilujournalismin historiaa ovat tutkineet esimerkiksi lisensiaatintyössään Seppo Pänkäläinen sekä väitöskirjassaan Antti Laine.¹⁰ Suomalaisen urheilujournalismin erityispiirteisiin on aikaisemmassa tutkimuksessa luettu esimerkiksi epäaanyaalyytisyys, kritiikittömyys ja huippu-urheilukeskeisyys.¹¹

Tämä artikkeli on osa liikunta-alan ja urheiluseurojen taloudellista ja kulttuurilista kriisinkestävyyttä käsittelevää väitöskirjaani. Liikunta-, urheilu- ja nuorisoministeri Sandra Bergqvistin mukaan liikunnalla ja urheilulla on koko Suomen historian ajan ollut kansakunnan henkistä ja sosiaalista eheyttä ja pääomaa ylläpitävä vaikutus. Liikunta ja urheilu on lisännyt väestön luottamusta yhteiskunnan toimintaan ja

⁶ Jouko Kokkonen, *Kansakunta kilpasilla: Urheilu nationalismin kanavana ja lähteenä Suomessa 1900–1952*. Väitöskirja, Bibliotheca historica 119. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki 2008.

⁷ Anssi Halmesvirta, ”Kun ryssä löi vyötärön alapuolelle. Urheilu ja maanpuolustus talvisodan aikana”. *Urheilu ja sota - Suomen Urheiluhistoriallisen Seuran vuosikirja 2013–2014*. Suomen Urheiluhistoriallinen Seura, Helsinki 2014.

⁸ Robert W. McChesney, ”Media Made Sport: A History of Sports Coverage in the United States”. *Media, Sports, and Society*. Toimittanut Lawrence Wenner. Newbury Park, London, New Delhi 1989, 49.

⁹ Rodney Tiffen, Paul K. Jones, David Rowe, Toril Aalberg, Sharon Coen, James Curran, Kaori Hayashi, Shanto Iyengar, Gianpetro Mazzoleni, Stylianos Papathanassopoulos, Hernando Rojas ja Stuart Soroka, ”Sources in the News: A comparative study”. *Journalism Studies* 15 (4), 2014, 387–391.

¹⁰ Seppo Pänkäläinen, *Urheilujournalismin synty ja kehitys suomalaisessa päivälehdissä ennen vuotta 1945. Kuningas jalkapallon julkisuustarina*. Lisensiaatintyö, Tampereen yliopisto, Tampere 1991; Antti Laine, *Urheilujournalismin Suomi–Ruotsi-maaottelu - vertaileva tutkimus suomalaisten ja ruotsalaisten iltapäivälehtien Ateenan 2004 ja Torinon 2006 olympiautisoinnista*. Väitöskirja, Jyväskylän yliopisto, Helsinki 2011.

¹¹ Laine 2011, 106; Seppo Pänkäläinen, *Suomalainen urheilujournalismi*. Liikuntatieteellisen Seuran Impulssi XV. Liikuntatieteellinen Seura, Helsinki 1998, 4–7; Kalle Virtapohja, *Sankareiden salaisuudet*. Journalistinen draama suomalaista urheilusankaria synnyttämässä. Atena, Jyväskylä 1998, 115.

vahvistanut yhteiskuntarauhaa.¹² Tässä artikkelissa tutkin väitöskirjatutkimukseeni liittyen liikunnan ja urheilun yhteiskunnallista asemaa ja resilienssiä.

Resilienssiä on useissa tutkimuksissa käsitelty yksilön näkökulmasta ja se on tulkittu esimerkiksi yksilön mukautumiskyvyksi.¹³ Resilienssin terminologisen perustan on myös nähty olevan darvinismin mukaisessa vahvimpien mukautumis- ja selviytymiskyvyssä.¹⁴ Termiä on kansallisessa tutkimuksessa käytetty enimmäkseen yksilön ominaisuutena ja harvemmin yhteisön tai organisaation ominaisuutena. Tässä artikkelissa resilienssi tarkoittaa liikunnan ja urheilun sieto- ja mukautumiskykyä muutoksiin tai häiriöihin.

Tarkastelen, miten *Turun Sanomat* kirjoitti urheilusta kansainvälisen vaikuttamisen keinona jatkosodan aikana. Lisäksi vastaan kysymykseen, miksi *Turun Sanomat* kirjoitti niin kuin kirjoitti, eli mitkä olivat kirjoittajien taustat ja motiivit. Aiemmassa väitöskirjaani kuuluvassa, talvisotaa käsittelevässä artikkelissa olen havainnut, että kansainvälisessä vaikuttamisessa talvisodan aikana keskeistä oli tuen ja avunannon pyytäminen silloin, kun sille nähtiin ja toisaalta pelättiin olevan eniten tarvetta. Urheiluvaikuttamisen näkökulmasta lehdistön fokus siirtyi Moskovan rauhannehtojen myötä kotimaan asioihin.¹⁵

Tämän aineistolähtöisen tutkimukseni alkuperäisaineisto koostuu *Turun Sanomien* jatkosodan aikaisista numeroista. Näistä analysoitavaksi olen valinnut yhteensä 250 liikuntaa ja urheilua käsittelevää kirjoitusta, joiden yhdistävänä tekijänä on, että ne ovat joko urheilupalstan kirjoituksia tai pääkirjoituksia ja että niissä käsitellään liikunnan ja urheilun yhteiskunnallista asemaa. Yhteensä 250 kirjoituksen joukosta olen etsinyt mainintoja urheilusta kansainvälisen vaikuttamisen keinona. Mainintoja on yhteensä 98, ja ne on taulukoitu esiintymisajankohdan mukaan toisen käsittelyluvun lopussa. Kaaviossa esitetään luvut kuukausitasolla, koko jatkosodan ajalta, ja taulukoinnin avulla havainnollistetaan vaihteluita esiintyvyydessä. Tutkimusta tukevana lähdeaineistona olen käyttänyt alkuperäisaineiston lisäksi aihepiiriä käsitteleviä aiempia tutkimuksia.

Turun Sanomat perustettiin vuonna 1905 nuorsuomalaisen aktivismin äänenkannattajaksi. Vuonna 1919 valtiomuotokiistan myötä lehti siirtyi edistämään Kansallisen Edistyspuolueen politiikkaa. 1930-luvulla lehden poliittinen linja liukui

¹² Sandra Bergqvist, ”Liikunta ja urheilu ovat olennainen osa varautumista”. *Maanpuolustus* 13.3.2024.

¹³ Esim. Laura Valli, *Kuolema kuittaa univelat? Tutkimus resilienssistä ja resilienssipotentiaalin johtamisesta kriisinhallintaorganisaatiossa*. Väitöskirja, Johtamisen ja talouden tiedekunta, Tampereen yliopisto, Tampere 2020.

¹⁴ Valli 2020, 18; Kathryn McEwen, *Building Resilience at Work*. Australian Academic Press 2011, 1–5.

¹⁵ Jan Westerberg, ”Urheilu loi taistelijoita ja valveutuneita kansalaisia. Ajankuvia urheilun ja talvisodan vuorovaikutuksesta Turun Sanomien liberaalisessa linjassa”. *Ennen ja nyt: Historian tietosanomien* 2/2024.

Edistyspuolueen vasemmalle laidalle.¹⁶ Talvi- ja jatkosota ruokkivat suomalaisten tiedonnäkkää, ja sotien aikana lehden tilaajamäärä kasvoi noin 30 000 tilaajasta noin 38 000 tilaajaan.¹⁷ Sotien aikana *Turun Sanomat* oli yksi Suomen merkittävimmistä ja seuratuimmista sanomalehdistä. Lehden liberaalinen linja, johon itsenäisyyden menettämisen uhka toi nationalistisia piirteitä, on mielenkiintoinen tarkasteltaessa liikunnan ja urheilun yhteiskunnallista asemaa, esimerkiksi vaikuttimena maanpuolustustahtoon.¹⁸ *Turun Sanomien* valintaa alkuperäisaineistoksi puoltavat myös paikallishistoriallinen näkökulma ja väitöskirjani maantieteellinen rajaus.

Aikarajaus alkaa 25.6.1941 ja päättyy 19.9.1944. *Turun Sanomat* kirjoitti 26.6.1941 kahdeksan siviilin kuolleen ja kolmenkymmenen haavoittuneen neuvostokoneiden pommitettua Turku.¹⁹ Jatkosota oli alkanut, ja urheilupalsta hiljeni. Ensimmäinen liikunnan ja urheilun yhteiskunnallista asemaa käsittelevä kirjoitus ilmestyi alkulamaannuksen jälkeen 1.7.1941.²⁰ Viimeinen vastaava ilmestyi 15.9.1944, minkä jälkeen *Turun Sanomat* keskittyi seuraamaan välirauhansopimuksen syntymistä ja täytäntöönpanoa.²¹

Urheilu Suomen kansainvälisen vaikuttamisen keinona

Tässä luvussa esittelen kronologisesti aineistosta tekemiäni löydöksiä. Urheilu esitetään *Turun Sanomien* kirjoituksissa keinona kansainväliseen vaikuttamiseen, ja tässä luvussa kuvaan, miten lehti aiheesta kirjoitti. Heinäkuun alussa 1941 *Turun Sanomien* urheilutoimittaja Sulo Laakkonen, nimimerkillä Luuri, kuvasi kansainvälisen urheilun rajautuneen lähinnä Yhdysvaltoihin, Ruotsiin ja Saksaan. Yhdysvaltojen ja Ruotsin osalta Luuri näki maiden pysymisen sodan ulkopuolella mahdollistavan täysimittaisen urheilun. Saksan urheilumielinen valtionjohto sai kirjoituksessa myötätuntoa, koska se ymmärsi urheilun merkityksen mielialan ylläpitäjänä ja näki urheilun mahdollistuvan sodan ohella.²² *Turun Sanomat* toivoi kansainvälisen urheilun jatkuvan mahdollisimman laajana, koska urheilu nähtiin yhtenä nuoren tasavallan tärkeimmistä keinoista vahvistaa identiteettiään. Pänkäläisen mukaan kotimainen

¹⁶ Raimo Vahtera, *Matkan määränä kansan menestys. Turun Sanomat 1905–2005*. TS-Yhtymä/Hansaprint Oy, Turku 2004, 118, 453–454.

¹⁷ Vahtera 2004, 119–120, 454–455.

¹⁸ Jenni Karimäki, *Tulevaisuuden lähtökohdista kansanvallan kolmiliittoon - Kansallinen Edistyspuolue ja kansallisen eheytyksen politiikka 1919–1939*. Väitöskirja, poliittinen historia, Turun yliopisto. Painosalama Oy, Turku 2016, 4.

¹⁹ ”Raaka pommitus eilen Turussa”. *Turun Sanomat* 26.6.1941.

²⁰ Nimim. Luuri, ”Välipaloja”. *Turun Sanomat* 1.7.1941.

²¹ Pääkirjoitus. *Turun Sanomat* 15.9.1944; ”Välirauhansopimuksen täytäntöönpanoa valvoo Neuvostoliiton ylin sotilasjohto”. *Turun Sanomat* 21.9.1944.

²² Nimim. Luuri, ”Välipaloja”. *Turun Sanomat* 1.7.1941.

lehdistö käsitteli urheilua melko kriiikkittömästi, koska se oli sitoutunut tukemaan kansallisia pyrkimyksiä ja korostamaan urheilun asemaa yhteiskunnassa.²³

Myöhemmin heinäkuussa 1941 Suomen kirjoitettiin jäävän pois sekä elokuun Ruotsi-otteluista että syyskuun kolmimaaottelusta Ruotsin ja Saksan kanssa. Syyn tähän katsottiin olevan se, että kaikki parhaat suomalaisurheilijat olivat rintamalla eivätkä maaottelulomille päästessäänkään haluaisi jättää rintamatovereitaan. Saksan ja Ruotsin urheilujohtojen kirjoitettiin tarkastelevan mahdollisuutta kutsua Italia kolmimaaotteluun Suomen korvaajaksi.²⁴ Suomen urheilun kansainvälinen näkyvyys väheni pakon sanelemana.

Turun Sanomien huomio oli vahvasti Saksan urheilun tilanteesta ja saksalaisten lehtien kirjoittelussa. Myönteisen asennoitumisen Saksan urheiluun voi katsoa olevan linjassa silloisten poliittisten suuntausten kanssa. Tutkimuksissa Suomen on kuvattu solmineen Saksan kanssa eräänlaisen takaussopimuksen jo keväällä 1941, vaikkei virallista liittoa maiden välille solmittukaan.²⁵ Aseveljeys heijastui luontevasti myös urheilua koskeviin kirjoituksiin.

Saksan urheilutoiminta ei kuitenkaan jatkunut täysin ongelmattomasti. Vain muutamia päiviä Luurin kehuttua Saksan valtiojohtoa urheilumieliseksi kirjoitettiin urheilujohtaja von Tschammer und Ostenin kieltäneen urheilijoiltaan kaiken osanoton kansainvälisiin kilpailuihin.²⁶ Saksalaislehti *Berliner Zeitung am Mittag*in kerrottiin esittäneen olettamuksia olympialaisten korvaamisesta Berliinissä pidettävillä ”Eurooppalaisilla kilpakisoilla”.²⁷ Joulukuussa 1941 tiedettiin jo kuitenkin, ettei vuonna 1942 urheiltaisi Euroopan- tai Olympian kisoissa. Sen sijaan ainakin *Turun Sanomissa* eläteltiin toiveita Saksa–Suomi–Ruotsi-kolmimaaottelusta.²⁸

Turun Sanomien urheilupalstalla noteerattiin melko vahvasti myös Turun Urheilupuistossa pelattu ”sotapallo-ottelu”, jossa kohtasivat saksalaisen laivasto-osaston ja turkulaisten kotirintaman miesten jalkapallojoukkueet.²⁹ Myös talviurheilua haluttiin Saksassa vaalia alkuvuonna 1942. Vaikka Saksassa kaikki sukset oli takavarikoitu armeijan käyttöön, uutisoitiin tammikuussa 1942 Saksan järjestävän Garmisch-Partenkirchenin maailmanmestaruushiihdot ohjelman mukaisesti. Suomi oli

²³ Pänkäläinen 1998, 4–14.

²⁴ ”Suomi jää pois maaotteluista?”. *Turun Sanomat* 8.7.1941.

²⁵ Michael Salewski, ”Staatsräson und Waffenbrüderschaft. Probleme der deutsch-finnischen Politik 1941–1944”. *Vierteljahrshefte für Zeitgeschichte*, Jahrgang 27, Stuttgart 1979, 382; Markku Jokisipilä, *Aseveljiä vai liittolaisia? Suomi, Hitlerin Saksan liittosopimusvaatimukset ja Rytin–Ribbentropin-sopimus*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki 2004, 35–36.

²⁶ ”Saksalaisten urheilijain osanotto kaikkiin kansainvälisiin kilpailuihin ennen elok 15. päivää kielletty”. *Turun Sanomat* 11.7.1941.

²⁷ ”Euroopan kilpakisat Olympian tilalle”. *Turun Sanomat* 8.8.1941.

²⁸ ”Yleisurheilun Euroopan mestaruuskilpailuja ei ensi kesänä järjestetä”. *Turun Sanomat* 3.12.1941.

²⁹ ”Kansainvälistä sotapalloilua tänään Turussa”. *Turun Sanomat* 10.8.1941; ”Saksalaispalloilua Turussa”. *Turun Sanomat* 11.8.1941.

ilmoittanut jäävänsä pois kisoista, mutta *Turun Sanomien* mukaan saksalaiset olivat ryhtyneet toimenpiteisiin SS-joukoissa palvelevan mäenlaskun maailmanmestarin, Paavo Vierron osanoton järjestämiseksi.³⁰ Lehteä ei ollut vielä ilmeisesti tavoittanut tieto Vierron kaatumisesta joulukuussa 1941.³¹

Esitelmöidessään Ruotsissa syyskuussa 1941 Suomen Urheiluliiton (SUL) puheenjohtaja Urho Kekkonen totesi, ettei urheilu ollut pystynyt estämään sotaa.³² Kekkonen piti urheilua merkittävänä kansainvälisen vaikuttamisen keinona. Hänen näkemyksensä mukaan urheilusuhteiden kehittäminen palveli vahvasti myös turvallisuuspoliittisia pyrkimyksiä.³³ Sikäli urheilusta puhuminen, edes teoreettisesti mahdollisena keinona sodan estämiseen, ei ollut Kekkoselle vain todellisuudesta irrallista juhlapuhetta.

Kestävyyssjuoksun hegemonian nähtiin hiljalleen siirtyvän Suomesta Ruotsiin. Urheilupalstalla ruotsalaisten juoksumenestykseen viitattaessa muistutettiin säännöllisesti siitä, että naapurimaa oli saanut elää sodalta rauhassa. Normaaliolojen vallitessa ruotsalaiset olivat pystyneet harjoittelemaan normaalisti ja riistämään juoksukuninkuuden suomalaisilta. Asetelman ennakoitiin jo syksyllä 1941 säilyvän pitkään, sillä Ruotsilla oli paljon nuorta urheilija-ainesta, jonka harjoittelua sota ei häirinyt.³⁴ Ruotsin vilkas urheiluelämä ja menestys kestävyysjuoksussa ohjasi *Turun Sanomien* urheilutoimituksen huomion tiukasti länsinaapuriiin.

Alkuvuonna 1942 tuskailtiin edelleen peruuntuvia kansainvälisiä kisoja. Bodenin talvikisat peruutettiin järjestelykomitean toimesta *Turun Sanomien* mukaan siitä syystä, etteivät suomalaiset voineet ottaa kisoihin osaa: ”Kun Bodenin talvikisat koko olemassaolonsa ajan ovat rakentuneet suomalais-ruotsalasiin yhteenottoihin, veisi suomalaisten poisjäänti kisoilta niitten koko arvon”.³⁵

Voiton ja menestyksen korostaminen oli tunnusomaista 1940-luvun urheilukirjoituksille. Urheilumenestyksen nähtiin nostattavan kansallista itsetuntoa, ja urheilu pyrki osaltaan liittämään suomalaisuuteen sankaritarinoita.³⁶ Urheilijan menestyksen on myöhemminkin koettu olevan yhtä kuin kansakunnan menestys.³⁷ *Turun Sanomi-*

³⁰ ”Hiihdon MM-kisat pelastetaan”. *Turun Sanomat* 1.1.1942.

³¹ ”Paavo Vierto kaatunut”. *Turun Sanomat* 14.2.1942.

³² ”Urheilutoveruus perustana kansojen väliselle sovinnolle ja ystävyydelle sodan jälkeen”. *Turun Sanomat* 27.9.1941.

³³ Heikki Roiko-Jokela, ”Urheilu yhdistää kansat: Urho Kekkonen Suomen ja Viron urheilusuhteiden rakentajana”. *Suomen Urheiluhistoriallisen Seuran vuosikirja 2015*. Suomen Urheiluhistoriallinen Seura, Jyväskylä 2015.

³⁴ ”Ruotsilla mainioita poikaurheilijoita”. *Turun Sanomat* 3.10.1941.

³⁵ ”Bodenin talvikisat peruutettu”. *Turun Sanomat* 10.1.1942.

³⁶ Satu Apo, ”Suomalaisuuden stigmatisoinnin traditio”. *Elävänä Euroopassa. Muuttuva suomalainen identiteetti*. Toimittaneet Pertti Alasuutari ja Petri Ruuska. Tammer-Paino Oy, Tampere 1998, 91.

³⁷ Niels K. Nielsen, ”Tapaus Lahti ja historian taakka”. *Hiihto & häpeä. Lahti 2001 mediaskandaa-lina*. Toimittanut Erkki Vettenniemi. Bookwell Oy, Jyväskylä 2010, 35–50.

en kirjoituksista liittyen Suomen pikaluistelijoiden Ruotsi-maaotteluun helmikuussa 1942 välittyä kuitenkin eräänlainen asennemuutos. Suomen pikaluistelujoukkueen kirjoitettiin lähtevän Tukholmaan ”selkäsaunaa hakemaan”.³⁸ Kritiikkiä herättäneen kisamatkan suurimmaksi hyödyksi nähtiin voiton sijasta suhteiden ylläpitäminen. Ruotsin selkeään voittoon päättyneen maaottelun myötä luotiin pohjaa tulevien maaotteluiden järjestämiselle. Lisäksi Suomen Luisteluliiton kerrottiin saavan vasta-uuoroisesti Ruotsin luistelijat, maailmanennätysmies Åke Seyffarth mukaan lukien, kisamatkalle Suomeen.³⁹ Vastavuoeroisuutta painotettiin muutenkin jatkosodan aikaisissa maaotteluissa. Kesällä 1944 Luuri koki vääryyttä ruotsalaisten suunnitelmassa suomalaisjuoksija Viljo Heinon kisamatkaa ilman ”vastapalvelusta”:

Olisi näet melko väärin, että me kesken raskainta aikaamme lähettäisimme parhaan urheilijamme juoksemaan rahaa naapurin muutenkin rikkaalle urheilulle, emmekä itse saisi siitä hyvästä muuta iloa kuin lehtiselostusten lukemisen juoksun jälkeen. Niin hyväsydämissä suomalaiset eivät sentään ole – eivätkä tyhmiä!⁴⁰

Urho Kekkonen oli SUL:n puheenjohtajan ominaisuudessa mukana Berliinin yleisurheilukisoissa elokuussa 1942. Oikeammin voisi sanoa, että suomalaiset urheilijat olivat mukana Kekkosen konferenssimatkalla, sillä kaikesta päätellen Kekkonen oli kiinnostunut tukemaan saksalaisten suunnitelmia eurooppalaisen urheilun yhtenäistämistä.⁴¹ Tapahtumasta *Turun Sanomat* kirjoitti melko neutraalisti, vaikkakin Luuri ihmetteli kisojen olevan niin tärkeitä, että kuulantyoöntäjä Yrjö Lehtiläkin vedettiin nopealla varoitusajalla ”suoraan tykkimontusta” kisamatkalle.⁴² Kaksi viikkoa Berliinin kisojen jälkeen *Turun Sanomat* uutisoi, että Münchenissä pidettäisiin lokakuussa konferenssi, jonka agendana olisi Euroopan urheiluliiton (saksaksi Europäische Sportverband) perustaminen.⁴³

Pänkäläinen on kuvannut suomalaisen urheilujournalismin olevan kilpa- ja huippu-urheilupainotteista, minkä lisäksi kilpailut tarjoavat toimittajille mahdollisuuden ennakkouutisoinnille. Urheilutoimittamiselle tyypillistä on ennako-odotusten luominen ennen varsinaista kilpailutapahtumaa, mikä lisää mielenkiintoa ja sen myö-

³⁸ Nimim. Luuri, ”Maaotteluun maailman parhaita vastaan”. *Turun Sanomat* 26.2.1942.

³⁹ ”Riidattoman maaottelun suomalaiset osanottajat jälleen kotimaassa”. *Turun Sanomat* 5.3.1942.

⁴⁰ Nimim. Luuri, ”Voima”. *Turun Sanomat* 29.6.1944.

⁴¹ Markku Jokisipilä, ”Urho Kekkonen Euroopan urheiluliittoa perustamassa”. *Vaiettu totuus – Salattuja ja vähän tunnettuja tapauksia sotavuosilta*. Oy Valitut Palat – Reader’s Digest Ab, Helsinki 2013, 112–117.

⁴² Nimim. Luuri, ”Urheiluakin”. *Turun Sanomat* 2.8.1942. Lehtilän lisäksi kisoihin osallistuivat keihäänheittäjä Matti Järvinen ja korkeushyppääjä Nils Nicklén.

⁴³ ”Euroopan urheiluliiton muodostamisesta konferenssi Münchenissä lokakuun puolivälissä”. *Turun Sanomat* 21.8.1942.

tä sanomalehden levikkiä.⁴⁴ Jatkosodan aikana Luuri kehottikin turkulaisia urheiluseuroja urheilukilpailujen järjestämiseen. Tämä korostui nyt myös siitä syystä, että kisoihin oli tarjolla kansainvälisyyttä. Unkarin maajoukkue oli osallistumassa 7. elokuuta kisoihin Helsingissä, ja mahdollisuutta kilpailla Turussa oli tarjottu 10. elokuuta, mutta halukasta kilpailujen järjestäjää ei ollut vielä ilmaantunut:

*Vielä ei olisi myöhäistä iskeä kiinni. Turkulaisseurat yhdessä voisivat järjestää kirkkaasti kilpailut, jotka olisivat peräti tervetulleet sekä kotirintamalaisille että varmasti myöskin joukolle sellaisia sotapoikia, jotka saisivat kilpailulomaa ja siten tehdä pikavisiitin kotikaupunkiinsa. Turun Urheiluliitto, Riento ja Toverit ja mikseipä vielä vaikka Pyrkivä ja IFK:kin yhteen ja nopeasti toimeksi. Varoista vaikka 50 prosenttia Turun Aseveljien huoltotyön tukemiseksi, jotta sopivasti muistettaisiin myös niitä miehiä, joitten panos varmistaa meille yleensä tilaisuuden urheilemiseen.*⁴⁵

Turun Urheiluliitto ja Turun Riento yhdessä järjestivätkin Urheilupuistossa kansainväliset kisat, joihin kilpailemaan saatiin kuusi unkarilaista urheilijaa. Lisäksi mukana oli kaksi tulirintamalta lomamatkalla olevaa saksalaista. Katsojia oli paikalla yli 3000.⁴⁶ Unkarilaisista oli Gábor Richlyn mukaan muodostunut Suomelle jo talvisodassa ”veljeskansa”.⁴⁷ Jatkosodan aikana unkarilaisista kirjoitettiin ”urheilun heimoveljinä”, jotka taistelivat ”yhteistä ikivihollista vastaan”.⁴⁸ Kuvassa 1 Unkarin voimistelumaajoukkue vieraillee Helsingissä vuonna 1943.

Tammikuussa 1943 arvioitiin vuodesta tulevan kansainvälisen urheilun osalta hiljainen. Maaotteluja ei ennakoitu järjestettäväksi Suomessa, eikä suomalaisjoukkueiden suunniteltu kilpailevan kotimaan ulkopuolella. SUL kuitenkin linjasi, että yksittäiset urheilijat voisivat kutsusta edustaa maataan ulkomailla.⁴⁹

Menestyksen tärkeyden korostaminen väheni *Turun Sanomien* urheilupalstalla varmasti osin siitä syystä, että Suomen maaotteluvoitot harvenivat. Pänkäläisen kuvaama urheilun ennakkouutisointi oli jatkosodan aikaan *Turun Sanomissa* ajoittain pessimististä.⁵⁰ Esimerkiksi helmikuussa 1943 Luuri kuulutti tappiotuloksia jo etukäteen. Jääpallojoukkuetta koottiin Luurin mukaan Ruotsin ”rökitettäväksi”. Luuri kuvasi olevan ”ilman muuta selvää, että Ruotsi antaa suomalaisjääpalloilijoille ker-

⁴⁴ Pänkäläinen 1998, 33.

⁴⁵ Nimim. Luuri, ”Urheiluakin”. *Turun Sanomat* 2.8.1942.

⁴⁶ ”Kaunis tulostaso Turun unkarilaiskilpailuissa”. *Turun Sanomat* 11.8.1942.

⁴⁷ Gábor Richly, ”Unkari ja Suomen talvisota”. *Sotahistoriallinen aikakauskirja* 15/1996, 134, 158–159.

⁴⁸ ”Unkarin urheilua”. *Maanpuolustusnuorisio: Akateemisen Ilmasuojeluyhdistyksen julkaisu* 1.11.1942.

⁴⁹ ”Kansainvälinen urheilutoiminta vähäistä”. *Turun Sanomat* 9.1.1943.

⁵⁰ Pänkäläinen 1998, 33.

Kuva 1. Suomen ja Unkarin voimistelumaajoukkueet Helsingin Messuhallissa vuonna 1943. TAHTO / Urheilumuseo.

rassaan rankan selkäsaunan”. Luurin mukaan ”urheilu ei tosiaankaan ole niin vakavaa, että häviämistä kannattaisi häpeänä pitää varsinkaan tällaisena aikana, jolloin todella suuret asiat pakottavat urheilunkin sille suhteellisesti oikeudenmukaiseen asemaan todella elämämme kulkuun määräävien asioiden rinnalla”.⁵¹ Suomi–Ruotsi-vertailussa Luuri puolustautui useissa kirjoituksissaan sillä, että Suomen ollessa sodassa ”urheilumaaottelut ovat meille vain sivujuttuja”.⁵² Luuri mahdollisesti koki, että kansainvälisen urheilumenestyksen ollessa vähäistä ei kansakunnan hengen ja identiteetin nostatusta tulisi sitoa pelkästään urheiluun.

Turun Sanomien pääkirjoituksessa 16.3.1943 kuvattiin Suomen ja Ruotsin eriarvoista asemaa urheilun saralla. Suomen kirjoitettiin taistelevan paitsi oman vapautensa myös Pohjolan kansojen ja ”länsimaisen elämäntähtäyksen” puolesta:

*Samaan aikaan saa Ruotsin urheiluväki mielin määrin jatkaa rauhanaikaista urheilutoimintaansa minkään sitä ehkäisemättä. Vain ulkomaisten kilpailijain kera he eivät sanottavammin ole voineet voimiaan nyt mitellä, kun muiden maiden urheiluvalla nuorisolla on muita elinehtoisen tärkeitä tehtäviä.*⁵³

Olosuhteista huolimatta Suomen urheilun uskoteltiin jatkavan virkeänä ja elinvoimaisena. Suomi pystyisi yhä antamaan lujan vastuksen ”rikkaalle ja ruokarunsaalle” naapurimaalle.⁵⁴ Urheilukirjoituksissa esiintyi yhtä aikaa sekä katkeruutta että toiveikkautta. Myös Jouko Kokkonen on havainnut tutkimuksessaan urheilu-uutisoinnin linjamuutokset. Kokkonen mukaan Valtion Tiedotuslaitos pyrki jatkosodan aikana vähentämään perusteettomia voitontoiveita. Urheilun innoittama propaganda suunnattiin realistisemmalle pohjalle, mikä näkyi etenkin jatkosodan loppupuolella.⁵⁵

Kesällä 1943 Ruotsin juoksijamestari Gunder Hägg matkasi kilpailemaan Yhdysvaltoihin. Nimimerkki Aavee kirjoitti kesäkuussa 1943 koko läntisen pallonpuoliskon elävän ”Hägg-kuumeessa”. Aavee toivotti Häggille onnea tämän edustaessa ”Pohjoismaiden juoksijoita lätäkön tulla puolen”.⁵⁶ Luuri otti kantaa ruotsalaislehtiin Hägg-uutisointiin seuraavasti:

...sen verran sentään kuiskaamme, etteivät Suomen lehdet Nurmesta otsikoineet puoliksikaan niin kuin Ruotsin lehdet Häggistä ja myöskin sen, ettei Suomen kansa koskaan niin Nurmi-hullua ollut, että olisi tuhatmäärin juossut

⁵¹ Nimim. Luuri, ”Katsauksia”. *Turun Sanomat* 12.2.1943.

⁵² Nimim. Luuri, ”Amatööreiksi”. *Turun Sanomat* 5.12.1943.

⁵³ Pääkirjoitus. *Turun Sanomat* 16.3.1943.

⁵⁴ Pääkirjoitus. *Turun Sanomat* 16.3.1943.

⁵⁵ Jouko Kokkonen, ”Sisu ja urheilu – suomalaisten salaiset aseet?”. *Urheilu ja sota - Suomen Urheiluhistoriallisen Seuran vuosikirja 2013–2014*. Suomen Urheiluhistoriallinen Seura, Helsinki 2014, 46.

⁵⁶ Nimim. Aavee, ”Häggistä ja muustakin”. *Turun Sanomat* 20.6.1943.

katselemassa hänen Amerikanmatkaltaan otettuja valokuvia, kuten tekevät tukholmalaiset nykyisin Hägg-näyttelyssä.⁵⁷

Tässä yhteydessä Luuri lisäsi, että ”kaksi kovaa puolustussotaamme ovat opettaneet meille, että urheilu sentään on pientä elämän todella suurten asioiden rinnalla”.⁵⁸ Häggin uutisoitiin kihlautuneen matkallaan yhdysvaltalaisen Dorothy Nortierin kanssa, minkä myötä Luuri jatkoi Hägg–Nurmi-vertailua otsikolla ”Epäkypsä” seuraavasti:

Eipä joutunut Nurmen Paavo Amerikan-matkoillaan osakkaaksi tuollaisiin ”epäkypsiin” kihlauksiin. Ei joutunut kypsiinkään, mutta saapa nähdä kuinka Häggin käy.⁵⁹

Yhdysvaltoihin suuntautuneen kilpamatkan jälkeen Hägg piti matkastaan esitelmää. Häggin suunnitelmassa esitelmöintimatkaa Suomeen tuli tilaisuuksista kertyvät tuotot hänen mukaansa luovuttaa sotainvalidien hyväksi. Tähän Luuri suhtautui varauksella:

Me suomalaiset olemme hiukan toisenlaisia kuin ruotsalaiset, emmekä me pahimman Nurmi-kuumeemme aikana – silloin kun Nurmi juoksi esim. USA:ssa paljon enemmän voittoja kuin Hägg – olisi lähteneet Nurmea esitelmöitsijänä katselemaan.⁶⁰

Syyskuussa 1943 Luuri ihmetteli kotimaisten urheilujärjestöjen ja -seurojen tapaa vuotaa asioitaan ruotsalaiselle lehdistölle. Ruotsin lehdet olivat muodostaneet varsinkin urheilutoimittajille korvaamattoman tietolähteen jo vuosia, mutta Luuri oli havainnut nyt Suomen urheiluasioiden tulevan julkaistuksi ensi kädessä ruotsalaisissa lehdissä:

Allepainettu nimimerkki on monenmonta kertaa – itse emme pysty muistamaan tarkkaa lukua – kiivaillut Suomen urheilujärjestöjen ja seurojen johdossa istuville miehille siitä, etteivät nämä anna Suomea ja suomalaisia koskevia uutisia oman maan lehdille, vaan saavat lehdet nähdä usein omaa paikkakuntaa ja oman seuran miehiä koskevat uutiset naapurimaan lehdistä.⁶¹

⁵⁷ Nimim. Luuri, ”Suhteellista”. *Turun Sanomat* 18.9.1943.

⁵⁸ Ibid.

⁵⁹ Nimim. Luuri, ”Epäkypsä”. *Turun Sanomat* 2.10.1943.

⁶⁰ Nimim. Luuri, ”Katsauksia”. *Turun Sanomat* 26.11.1943.

⁶¹ Nimim. Luuri, ”Tietolähde”. *Turun Sanomat* 23.9.1943.

Juoksun suurvalta-asetelman muutokset, harjoitteluolosuhteiden epätasa-arvo ja näkemuserot maiden lehdistöjen välillä saivat ainakin *Turun Sanomien* urheilutoimituksen tuntemaan antipatiaa Ruotsia kohtaan. Talvisodassa ylistetty Pohjolan veljeshenki loisti pitkiä aikoja poissaolollaan. Lokakuussa 1943 Luuri kuvasi suomalaisten tuntevan enemmän veljeyttä norjalaisiin urheilijaveljiinsä kuin ruotsalaisiin.⁶² Urheiluun liittyviä stereotyyppioita ja vastakkainasettelua ovat tutkineet Olli Dahlberg ja Antti Laine, joiden mukaan suomalaisten ilo ja ruotsalaisten pettymys antavat nykyäänkin lisämausteensa urheilukirjoituksille.⁶³ Suomen ja Ruotsin välisen vastakkainasettelun näkökulmasta jatkosota on käänteentekevä ajanjakso, joka ainakin *Turun Sanomien* urheilukirjoitusten perusteella lisäsi kielteisiä näkökulmia ruotsalaisesta urheilusta.

Marraskuussa 1943 Suomen painimestarit ja painiliittojen johtajat matkustivat Ruotsiin. *Turun Sanomien* mukaan kyseessä oli vuoden ainoa rintamamiesten ulkomaille suuntautuva kilpailumatka. Suomen Painiliiton puheenjohtaja, pääkonsuli Arvo Himberg painotti matkaan lähtevälle joukolle pitämässään puheessa, että painijoiden tuli osoittautua Suomen marsalkan luottamuksen arvoisiksi.⁶⁴ Ruotsi voitti painiotteluista viisi Suomen kahta voittoa vastaan, mutta erityisesti nuorten suomalaispainijoiden edesottamusten nähtiin lupaavan voitokasta tulevaisuutta.⁶⁵ Painijoiden kisamatkaa pidettiin aloitteena kansainvälisten edustusmatkojen sarjalle, jota jatkoivat joulukuussa nyrkkeilijät Ruotsia vastaan ja voimistelijat Unkaria vastaan.⁶⁶ Joulukuiset maaottelut kuvattiin pääkirjoituksessa ”rauhan kilpaleikkeinä” ja ”vastalauseena vihaa ja hävitystä vastaan”.⁶⁷

Turun Sanomien urheilupalstalla kummasteltiin joulukuussa 1943 sitä, että Ruotsi oli supistanut sodan aikana urheilusuheteitaan Saksaan. Ruotsin toiminnasta kerrottiin olleen sille itselleen ikäviä seurauksia. Saksa ei ollut esimerkiksi myöntänyt viisumeita ruotsalaisten urheilujoukkueiden läpikulkua varten. Tämä nähtiin vastatoimena sille, että Ruotsi ei päästänyt saksalaisia kaunoluistelijoita maahan. Luuri ei nähnyt Ruotsin suhtautumista sotaakäyviin maihin puolueettomana:

Mutta kun kukin taaplaa tyylillään, niin tietenkin jokainen myös itse vastaa seurauksista. Me suomalaiset, jotka olemme esim. Saksan ja Yhdysvaltojen välisen sodan ulkopuolella, lähettäisimme ilomielin urheilijoitamme esim. Amerikkaan, jos meillä tällä kertaa olisi miehiä sellaisessa kunnossa, että he voisivat Amerikan hiilimurska- tai puuradoilla jotakin huomattavaa aikaan-

⁶² Nimim. Luuri, ”Naapureista”. *Turun Sanomat* 8.10.1943.

⁶³ Olli Dahlberg ja Antti Laine, ”Yleisön mediarepresentaatiot Ilta-Sanomien ja Urheilulehden vuoden 2011 miesten jääkiekon MM-kisauutisoinnissa”. *Liikunta & Tiede* 54 (6), 2017, 66–72.

⁶⁴ Nimim. Luuri, ”Painivat lähettiläät lähtivät länteen”. *Turun Sanomat* 17.11.1943.

⁶⁵ Nimim. Luuri, ”Ottelu”. *Turun Sanomat* 20.11.1943.

⁶⁶ Nimim. Luuri, ”Katsauksia”. *Turun Sanomat* 23.11.1943.

⁶⁷ Pääkirjoitus. *Turun Sanomat* 22.12.1943.

*saada. Ja Saksassahan urheilijoitamme on sodan aikana käynytkin ja käy vastakin, jos vain Saksa sellaista ehdottaa.*⁶⁸

Tammikuussa 1944 *Turun Sanomat* kirjoitti sekä Suomen että Ruotsin hiihtomes-taruuskilpailujen jäävän tänä vuonna kansallisiksi. Sen sijaan Salpausselän, Puijon, Sundsvallin ja Östersundin hiihtojen osalta oli sovittu hiihtäjävaihdosta Suomen ja Ruotsin välillä. Luuri painotti, että Ruotsilla olisi varoja tiheämpäänkin kisamatkailuun:

*...Varoja siellä kyllä olisi tällaiseen halpaan maahan kuin Suomeen panna tulemaan hiihtäjäjoukkoja vaikka viidesti talvessa kuukaudeksi kerrallaan.*⁶⁹

Suomalaisella urheilujournalismilla on Pänkäläisen mukaan ollut aina tiivis olympiasuhde. Tukholman vuoden 1912 menestyksekkäistä olympialaisista alkaen kisat ovat opettaneet suomalaisia kuluttamaan sanomalehtien tuotteita. Pänkäläisen mukaan *Turun Sanomille* olympiaurheilu ja Paavo Nurmi turkulaisen urheilun edustajana olivat tärkeitä levikkitekijöitä.⁷⁰ Lehden olympiasuhde näyttäytyi tiiviinä tarkastelemani ajanjakson aikana. Helmikuussa 1944 spekulointiin urheilupalstalla pitkästä aikaa kisojen järjestämismahdollisuuksilla. Sodan nähtiin ehdottomasti pyyhkivän olympialaiset tulevalta kesältä. Vuoden 1948 olympialaiset olivat seuraavat mahdolliset, mikäli rauhan ajat koittaisivat. Kisojen pitopaikan ei koettu olevan ainoastaan ”urheilullisten seikkojen” määrittämä, vaan kisapaikka riippuisi siitä, kenelle sodan voittaneet maat antaisivat kisat järjestettäväksi. Lisäksi arveltiin, että ”sodassa häviölle joutuneet kansakunnat” suljettaisiin kisoista.⁷¹

Huhtikuussa Suomen ja Saksan suhteita tarkasteltiin kriittisesti, mitä tuli tulevien olympialaisten järjestämiseen. *Turun Sanomat* kertoi hollantilaisen urheilujournalisti Albert Milhadon lausuneen, että Suomen ollessa Saksan liittolainen sitä tuli sodan jälkeen käsitellä urheilumaana samoin kuin muitakin vihollismaita. Yhdysvaltojen urheiluliiton sihteeri Dan Ferrisin kirjoitettiin linjanneen, että joku Euroopan puolueettomista maista saisi ottaa olympialaisista huolehtiakseen. Tähän Luuri huomautti, että ”suomalainen katsoo aina sotaa vain sotana ja urheilua yksinomaan urheiluna”.⁷² On todettava, että vaikka Luuri piti tässä yhteydessä urheilua ja politiikkaa erillisinä kokonaisuuksina, maailmalla asiaa ei nähty samoin. Urheilumaailmassakin havaittiin ajattelutapojen eroja riippuen siitä, edustivatko henkilöt suurvaltoja vai pieniä kansakuntia, sodan todennäköisiä voittajia vai todennäköisiä häviäjiä.

⁶⁸ Nimim. Luuri, ”Sopimus”. *Turun Sanomat* 14.12.1943.

⁶⁹ Nimim. Luuri, ”Suurkisoja”. *Turun Sanomat* 25.1.1944.

⁷⁰ Pänkäläinen 1998, 24–26.

⁷¹ Nimim. Luuri, ”Olympia”. *Turun Sanomat* 1.2.1944.

⁷² Nimim. Luuri, ”Reilua peliäkö?”. *Turun Sanomat* 20.4.1944.

Helmikuussa 1944 kerrottiin *Svenska Dagbladetin* lukijoillaan ja urheilutoimittajilla teettämästä äänestyksestä, jossa maailman kautta aikain parhaaksi urheilijaksi äänestettiin Paavo Nurmi. Hieman yllättäen Luuri kirjoitti, ettei äänestystuloksella ollut mitään painoarvoa. Luurilla oli oma näkemyksensä paremmin soveltuvasta tavasta saada urheilijoille arvojärjestys. Näkemys oli linjassa Luurin muutenkin kriittiseen suhtautumiseen ruotsalaislehdistöön:

Oikeudenmukainen arvojärjestys maailman parhaitten kesken voitaisiin aikaansaada ainoastaan siinä tapauksessa, että ensin pystyttäisiin ratkaisemaan, mikä urheiluista kasvattaa maalleen parhaat miehet – taikka parhaat kansalaiset, koska naisetkin tulevat kysymykseen. Ja kun ensin voitaisiin ratkaista tuo urheilu, niin sen harrastajista sitten löydettäisiin ne 10 parasta.⁷³

Maaliskuussa 1944 Luuri kritisoi Ruotsin lehdistöä virheellisestä uutisoinnista. *Stockholms-Tidningen* väitti saaneensa tiedon, että Ounasvaaran talvikisat olisi peruutettu. Luuri korjasi, varmistettuaan asian Suomen Hiihtoliiton johdolta, että kisat pidettäisiin suunnitellusti.⁷⁴ Kritiikkiään ruotsalaislehdistölle Luuri jatkoi vaatimalla suhteellisuudentajua. Luuri näki ruotsalaisen lehdistön turhaan paisuttelevan Nils Karlssonin ja Jussi Kurikkalan tulevaa yhteenottoa Kiirunan 30 kilometrin hiihdossa. ”Kurikkala on kukistettava...”, Luuri kertoi ruotsalaislehtien kirjoittaneen. Luuri ei pitänyt Kurikkalan voittoa todennäköisenä ja korosti suomalaisten suhtautuvan urheiluun ”oikeammin” kuin ruotsalaisten:

Meidän urheilukäsityksemme on – toivottavasti pysyvästi myös rauhan vuosien tultua – muuttunut asialliseksi ja rauhalliseksi: voitto ei ole pääasia, vaan hyvä, rehti kilpaileminen.⁷⁵

Huhtikuussa 1944 kirjoitettiin Suomen Voimistelu- ja Urheiluliiton (SVUL)⁷⁶ Varsinais-Suomen piirin suunnitelmasta maastojuoksuharrastuksen järjestelmällisestä elvyttämisestä. Maastojuoksu tuli piirin mukaan nostaa takaisin siihen valta-asemaan, jossa se Turun seudulla oli aikaisemmat vuosikymmenet ollut. Muun muassa suunnitteilla olleen maastojuoksun propagandaviikon taustalla oli pohjimmiltaan pyrkimys Ruotsin kestävyysjuoksuhegemonian kiistämiseen.⁷⁷ SUL katsoi propagandaviikon hyväksi ideaksi ja laajensi tapahtuman maanlaajuiseksi. Maastojuoksun propaganda- viikkoa vietettiin toukokuun lopulla 1944.⁷⁸

⁷³ Nimim. Luuri, ”Parhaat”. *Turun Sanomat* 20.2.1944.

⁷⁴ Nimim. Luuri, ”Tietoja”. *Turun Sanomat* 9.3.1944.

⁷⁵ Nimim. Luuri, ”Yhteenotto”. *Turun Sanomat* 22.3.1944.

⁷⁶ Vuodesta 1961 alkaen Suomen Valtakunnan Urheiluliitto.

⁷⁷ Nimim. Luuri, ”Maastojuoksun renessanssikauden alkusoitto”. *Turun Sanomat* 2.4.1944.

⁷⁸ Nimim. Luuri, ”Maastoa”. *Turun Sanomat* 31.5.1944.

Amatööri- ja ammattilaisurheilun suhdetta *Turun Sanomat* käsittelee Paavo Nurmea ja ruotsalaisjuoksijoita koskevissa kirjoituksissa. Amatörismin ja ammattilaisuuden historiaa on tutkimuksissaan käsitellyt esimerkiksi Kalevi Heinilä, jonka mukaan kilpaurheilun vaatimusten nouseminen teki immateriaalisesta korvauksesta urheilijalle riittämättömän. Immateriaalisena korvauksena Heinilä mainitsee ”ponnistamisen riemun” ja ”urheilemisen urheilun itsensä vuoksi”.⁷⁹ Nurmen sulkeminen vuoden 1932 Los Angelesin olympialaisista, ruotsalaisten tekemien ammattilaisyytösten vuoksi, nousi vielä vuosikymmenen jälkeenkin esille Luurin kirjoituksessa otsikolla ”Vahingoniloa”. Kansainvälinen huomio kiinnittyi nyt Ruotsin juoksijatähtiin, joiden epäiltiin nostavan amatöörisäädösten vastaisia palkkioita:

*Hiukan tuntuu mielessä mukavalta, kun ruotsalaisilla nyt on edessään samat pulmat kuin meillä muutama vuosi sitten. Silloin he tiesivät parannuskeinot, tietävätköhän nyt!*⁸⁰

Päivää myöhemässä numerossa Luuri tosin painottaa, että urheilijan tulisi saada vastaava korvaus suorituksistaan kuin näyttelijöiden, laulajien ja ”viuluniekkojen”. Luuri havaitsi epäkohdan siinä, että urheilija oli säännöin kielletty saamasta korvausta tapahtumista, jotka vetivät runsaasti maksavaa yleisöä koolle.⁸¹

Kesäkuun 1944 lopulla Luuri alkoi haaveilla Gunder Häggin ja nousevan suomalaisjuoksija Viljo Heinon yhteenotosta. Tämä kamppailu olisi merkityksellinen Suomen urheilulle ja suhteille länsinaapuriiin.⁸² Mihin Luuri näki ruotsalaislehdistön syyllistyneen Karlssonin ja Kurikkalan hiihtokamppailussa, ryhtyi hän kaikin voimin itse Häggin ja Heinon yhteenotossa. Luuri näki Heinolla olevan sanansa sanottavana jopa uutta maailmanennätystä tavoiteltaessa.⁸³ Juoksijat kohtasivat toisensa 14.9.1944 Malmön urheilupuistossa. Vaikka Heino juoksi kisassa uuden suomenennätyksen, veti Hägg pidemmän korren. Heino hävisi Häggille 3000 metrin matkalla sekunnin marginaalilla.⁸⁴ Heinon ja Häggin kohtaaminen on kuvassa 2.

Hiihdossa ruotsalaiset saivat Karlsson–Kurikkala-kamppailunsa vasta helmikuussa 1945. Karlsson voitti kisassa toiseksi jääneen Kurikkalan selvästi.⁸⁵ Suomalainen lehdistö ennakoiti, että Kurikkala tasaisi voitot Karlssonin kanssa viikon kuluttua järjestettävässä uusintakohtaamisessa Uumajassa, ”jahka Kurikkala nyt

⁷⁹ Kalevi Heinilä, *Suomalainen urheiluideologia. Tutkimus urheilujohtajien arvostuksista ja normilähteistä*. Liikuntasuunnittelun laitos, Tutkimuksia n:o 8/1974. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä 1974, 126–127.

⁸⁰ Nimim. Luuri, ”Vahingoniloa”. *Turun Sanomat* 25.4.1944.

⁸¹ Nimim. Luuri, ”Sekavaa”. *Turun Sanomat* 29.4.1944.

⁸² Nimim. Luuri, ”Ennätys”. *Turun Sanomat* 27.6.1944.

⁸³ Nimim. Luuri, ”Ennätysä”. *Turun Sanomat* 14.5.1944.

⁸⁴ ”Heinon 3.000m:n SE nyt 8.10,8”. *Helsingin Sanomat* 15.9.1944.

⁸⁵ ”Nisse Karlsson före Kurikkala i Moraträffen”. *Hufvudstadsbladet* 12.2.1945.

Kuva 2. Viljo Heinin ja Gunder Häggin kohtaaminen vuonna 1944. Kuvassa Heino johtaa juoksua, jonka Hägg lopulta vei nimiinsä. TAHTO / Urheilumuseo.

viikon saa Ruotsissa syödä sikäläisiä lihavia kyljyksiä ja paisteja”.⁸⁶ Tästäkin huolimatta Karlsson vei uusinnan nimiinsä. Kurikkala jäi kisassa kolmanneksi.⁸⁷

Kansainvälinen Olympiakomitea (KOK) lähetti kesällä 1944 tervehdyksensä Suomelle. KOK:n kirjelmässä kiitettiin Suomen yhtymisestä ”olympia-ajatuksen” sodankin hetkellä. Kirjeen allekirjoittanut Albert Mayer, joka KOK:ssa edusti Sveitsiä, kuvasi suomalaisurheilijoiden tehneen lipustaan urhoollisuuden symbolin.⁸⁸ ”Olympia-ajatus” oli elossa sodan aikanaikin, mutta haaveet suurkisoista saivat myös vastustusta. *Turun Sanomat* kirjoitti heinäkuussa 1944 englantilaislehdissä esitetyn mielipiteitä, joiden mukaan olympialaisia ei pitäisi enää koskaan aloittaa uudestaan. Tätä perusteltiin

niiden herättämällä ”intohimoilla” ja vihamielisyyksillä kansakuntien kesken. *Turun Sanomien* mukaan Dan Ferris oli lausunut vastineessaan, että poliitikkojen keskuudessa esiintyvää katkeruuden tunnetta ei esiinny urheilijoilla. Ferrisin mukaan olympialaiset, mahdollisimman pian sodan jälkeen toteutuessaan, auttaisivat maailman takaisin normaaliin elämäntahtiin.⁸⁹ *Turun Sanomat* tuki Ferrisin näkemystä, sillä

⁸⁶ Nimim. Aki, ”Turun horisontista”. *Uusi Aura* 14.2.1945.

⁸⁷ ”Kurikkala hävinnyt uudelleen Ruotsin Karlssonille”. *Kaiku* 20.2.1945.

⁸⁸ ”Urhoollisuuden symbolin suomalaisurheilijat tehneet maansa lipusta”. *Turun Sanomat* 13.7.1944.

⁸⁹ ”Poliitikot vihaavat, urheilijat eivät”. *Turun Sanomat* 30.7.1944.

tiivis olympiasuhde kuului lehden linjaan ja urheilu oli nähty tärkeänä uudelleenrakentamisen välineenä jo talvisodan jälkeisenä aikana.⁹⁰

Elokuussa 1944 Luuri vertasi Suomen ja Saksan asemia urheilevassa maailmassa. Vaikka sota oli sortanut suomalaista urheilua, Suomen aseman Luuri näki ajan hetkellä paremmaksi kuin Saksan. Saksan ”lopullinen, totaalinen mobilisaatio” oli Luurin mukaan aiheuttamassa urheilun loppumisen koko maassa.⁹¹

Tulevaisuuden ja uudelleenrakentamisen ennakointia

Urheilu nähtiin Suomen kansainvälisen vaikuttamisen keinona sekä kuluvaan hetkessä että tulevaisuudessa. Urheiluun liittyi toiveikkuutta: sen nähtiin pysyvän suomalaisen yhteiskunnan osana sodan jälkeenkin. Tämän myötä *Turun Sanomat* käsitteli urheiluun liittyviä tulevaisuuden suunnitelmia – siis sitä, millainen urheilun asema olisi sodan jälkeen ja mitä toimia sen uudelleenorganisoinniseksi pitäisi tehdä. Tässä luvussa esittelen aineistosta tekemiäni löydöksiä, joihin liittyy tulevaisuuden ja uudelleenrakentamisen näkökulma. Lisäksi havainnollistan taulukoinnilla alkuperäisaineistosta etsimäni teeman esiintyvyyden kuukausitasolla, koko jatkosodan ajalta.

Ruotsin urheilujohtajien Suomeen tekemällä vierailulla tammikuussa 1942 Ruotsin valtakunnanurheiluliiton toimitusjohtaja Einar Råberg toi esille tulevaisuuteen

Urheilutoveruus

**perustana kansojen väliselle
sovinnolle ja ystävyydelle
sodan jälkeen.**

**Toht. Kekkonen esitelmöinyt
Ruotsissa.**

Kuva 3. Urheilutoveruudella oli Urho Kekkonen suunnitelmissa tehtävä sodanjälkeisessä uudelleenrakentamisessa. Turun Sanomat 27.9.1941. Turun yliopiston kirjasto.

valmistautumisen näkökulman. Vierailun pääpaino oli tutustumisessa Suomen sotaoloihin, mutta Råbergin mukaan tilaisuus piti käyttää hyväksi myös urheilusta keskustelemiseen. Heti rauhan palatessa tuli olla valmis pohja, jolta lähdettäisiin entisiä, vilkkaita ja läheisiä, kahdenvälisiä urheilusuhteita elvyttämään.⁹² Urho Kekkonen oli painottanut Ruotsissa pitämässään esitelmässä syyskuussa 1941, että rauhan palatessa juuri urheilutoveruus tulisi olemaan perustana kansojen väliselle sovinnolle.⁹³ Kuvassa 3 on *Turun Sanomien* otsikko Kekkonen esitelmöinnistä.

⁹⁰ Westerberg 2024, 66.

⁹¹ Nimim. Luuri, ”Katsauksia”. *Turun Sanomat* 11.8.1944.

⁹² ”Ruotsin urheilunjohtajia Suomessa”. *Turun Sanomat* 26.1.1942.

⁹³ ”Urheilutoveruus perustana kansojen väliselle sovinnolle ja ystävyydelle sodan jälkeen”. *Turun Sanomat* 27.9.1941.

Kun vähitellen alkoi näyttää siltä, että sodan aikana Suomi ei tulisi menestymään rauhan aikojen tapaan kansainvälisissä urheilukilpailuissa, virisi toiveikkuus sodanjälkeisen urheilun tasosta. Nyrkkeilijä Yrjö Piitulainen kertoi vuoden 1942 nyrkkeilyn EM-kisoista, että suomalaisedustus lähti kisoihin harjoittelemattomana, suoraan rintamalta. Tähän nähden jo tasaväkisen vastuksen antaminen kanssakilpailijoille olisi hieno suoritus. Varsinaiseen menestykseen Piitulainen uskoi jälleen vuoden 1943 EM-kisoissa, joihin pystyisi valmentautumaan riittävästi.⁹⁴ Suomen Hiihtoliiton valmentaja Veli Saarisen mukaan hiihtourheilu oli kärsinyt sodassa suuria tappioita. Rauhan tultua Suomen hiihtorintamassa olisi näin ollen aukkoja täytettäväksi, mutta ”järkiperäisellä” ohjauksella palattaisiin Saarisen mukaan entisiin, ellei jopa parempiinkin suorituksiin.⁹⁵ Painin osalta erityishuomio alkoi kiinnittyä nuorempaan painijakaartiin. Kansallisten kisojen perusteella painin tulevaisuuden nähtiin olevan hyvissä käsissä, sillä nuorukaiset pärjäisivät jo kelpollisesti rintamamiehille.⁹⁶

Kotirintaman urheilijoiden valmennus alkoi keskittyä suurimmaksi osaksi nuoriin urheilijoihin. Maaliskuussa 1943 *Turun Sanomat* kirjoitti edustusurheilijoiden olevan yksittäisiä poikkeuksia lukuun ottamatta suorittamassa asepalvelustaan. SUL:n toimistosihteri Reino Kukkosen mukaan tästä syystä nuorten valmennukseen tuli kotirintamalla kiinnittää jo tässä vaiheessa erityishuomiota. Nuoret urheilijat ottaisivat Kukkosen mukaan sodan päätyttyä vähitellen urheilun edustustehtävät.⁹⁷

Turun Sanomien urheilupalstalle ilmestyi muitakin kirjoituksia, joissa painotettiin nuoriin urheilijoihin panostamista osana tulevaisuuteen valmistautumista. Lehtori Väinö Lahtisen mukaan voimistelussa tuli tähdätä entistä suurempiin massakilpailuihin, jotta nuoremmatkin lajin harrastajat uskaltautuisivat mukaan. Tämä löydös tukee aiempia tutkimustuloksia, joiden mukaan jatkosodan aikana alettiin pelkän edustusurheilun sijaan keskittyä laajempien kansanjoukkojen liikuttamiseen. Suurten osallistujamäärien kilpailut olivat Lahtisen mukaan jo pitkään olleet tapana Saksassa, ”seuravoimistelun kotimaassa”. Lahtinen kuvasi *Turun Sanomille*, että ”pojissa on voimistelun tulevaisuus”.⁹⁸ Myös yleisurheilun puolella panostettiin nuoriin. SVUL:n piirisihteri Uno Franckin mukaan valmennuksen päähuomio piti olla, tulevaisuutta ajatellen, pojissa.⁹⁹

⁹⁴ Nimim. Luuri, ”Sota on vienyt mehut nyrkkeilijöistäkin nyky-Euroopassa”. *Turun Sanomat* 3.2.1942.

⁹⁵ ”Hiihtäjämme yrittävät pitää kuntoaan yllä”. *Turun Sanomat* 27.10.1942.

⁹⁶ Nimim. Luuri, ”Jälkipyykkiä Suomen painijain sotamestaruuskisojen liepeiltä”. *Turun Sanomat* 16.12.1942.

⁹⁷ ”Yleisurheilijat alkaneet valmentautua”. *Turun Sanomat* 20.3.1943.

⁹⁸ ”Suomen ensimmäiset poikavoimistelupäivät 24-26/4 muodostuvat ainutlaatuisiksi massakilpailuiksi”. *Turun Sanomat* 22.4.1943; Reijo Häyrinen, *Suomen yleisurheilun historia*. Helsinki 1987, 120–124.

⁹⁹ ”Yleisurheilutoiminta jää verraten vähäiseksi tänä kesänä Varsinais-Suomessa”. *Turun Sanomat* 18.5.1943.

Sotilaspoikatoiminnassa oli elementtejä tulevaisuuteen valmistautumisesta. Asevelvollisuusikää nuoremmista haluttiin kasvattaa ajan myötä aikuisia suojeluskuntalaisia, mutta ainakin *Turun Sanomien* mukaan toiminnan käynnistävänä tekijänä oli myös ”poikien halu ja luonto”:

Aika on osoittanut, että kansamme nuoriso on myös vaistomaisesti tietoinen siitä, että heidän osalleen tulee ennen pitkää vastuun kantaminen rajojemme puolustamisesta ja kansamme kunnian vaalimisesta sekä työrauhan turvaamisesta tässä työn ja taistelujen maassa.¹⁰⁰

Vaikka Turussa poikatyön tasoa kiiteltiin – toki siinä nähtiin myös parantamisen varaa – kilpailujen järjestämisessä koettiin tapahtuneen laiminlyönti. Luuri kirjoitti lokakuussa 1943, ettei urheilun ja suuren yleisön välistä kosketusta ylläpidetty. Seurojen tuli Luurin mukaan tajuta, ettei niiden toiminnasta tulisi rauhan palattua mitään, ellei niillä olisi suuren yleisön tukea takanaan. Luuri kirjoitti, että kesän 1943 aikana ei Turussa pidetty yksikään yleisiä kilpailuja. Luuri näki, että yhteisvoimin turkulaisseurat olisivat saaneet kilpailuja järjestettyä, toimitsijapulasta huolimatta. Kilpailujen mahdollisesti tuottamat tappiot Luuri näki huonoksi selitykseksi, sillä urheilutapahtumien järjestäminen ”olisi ollut vain sellainen kylvö, joka myöhemmin olisi kyllä kantanut satoa”. Mikäli urheilua seuraava yleisö vieraantuisi kokonaan urheilusta, tulisi urheilukilpailujen katsojajoukot koota rauhan tultua aivan alusta. ”Saamattomuutta siis ilman muuta oli tuo Turun kilpailuttomuus kuluneena kesänä”.¹⁰¹

Valmennustoiminta oli Suomessa muuttunut vähitellen pelkkien arvokisaurheilijoiden harjoittamisesta laajojen massojen liikuttamiseksi. Kilpailuissa tämä tarkoitti osallistujamäärien lisäämistä. *Turun Sanomat* kirjoitti Suomen Hiihtoliiton käynnistäneen toimenpiteet Ruotsin Vaasa-hiihtoa vastaavan ”ylipitkän” matkan ottamisesta jonkin kansallisen kilpailun yhteyteen.¹⁰² Hiihdon suurten harrastajamäärien ennakointiin rauhan palattua nostavan myös maamme kärkihiittäjät kansainväliselle hui-

¹⁰⁰ Pääkirjoitus. *Turun Sanomat* 19.9.1941.

¹⁰¹ Nimim. Luuri, ”Jälkihaukkua”. *Turun Sanomat* 1.10.1943; Nimim. E.L., ”Luuri hakoteillä”. *Sosialisti* 2.10.1943; Nimim. Luuri, ”Korvausta”. *Turun Sanomat* 7.10.1943; *Sosialisti* kirjoitti 2.10.1943 vastineen, jossa se syytti Luuria mustamaalaamisesta ja totuuden vääristelystä väitteessään siitä, ettei Turussa järjestetty yksikään yleisiä kisoja kuluneena kesänä. *Sosialisti* luetelti pidetyistä urheilukilpailuista Työväen Urheiluliiton (TUL) kevätkuulat, TUL:n Varsinais-Suomen piirin poikaurheilupäivät ja yleisurheilumestaruuskilpailut, TUL-SUL naisten liitto-ottelun, TUL-SVUL nuorten piirikuntaottelun ja Pyrkivä-Idrottsföreningen Kamraterna (IFK) -seuraottelun. Luuri kirjoitti 7.10.1943, että *Sosialistin* luettelemista kilpailuista yksikään, lukuun ottamatta TUL-SUL naisten liitto-ottelua, ei ollut yleinen urheilukilpailu. Lisäksi Luuri ei nähnyt naisten liitto-ottelun saavuttaneen niin suurta kävijämäärää, että voitaisiin puhua suuren yleisön ja urheilun välisestä kosketuksesta.

¹⁰² ”Suomen hiihtomestaruuskilpailujen ohjelmaan Hiihtoliiton johtokunta ehdottaa huomattavia muutoksia ja lisäyksiä”. *Turun Sanomat* 30.3.1944.

pulle.¹⁰³ Luuri kirjoitti maaliskuussa 1944, että kansainvälisiin mittelöihin tuli hiihtäjienkin osallistua aina tilaisuuden tullen. Hän lisäsi leikkisästi, että kansainväliset kisat olivat keino selvittää rauhan tullen kirittävä välimatka ruotsalaisiin. Näin voitaisiin ennakoida hiihtäjähuipeuille varattava ”maidon, voin ja muun vahvan ruuan määrä”.¹⁰⁴

Uintivalmentaja Toivo Virtanen kuvaili *Turun Sanomille* antamassaan haastattelussa, että varsinaisen tuloksiin pystyvän aktiivuurheilijapolven oltua sodassa jo viisi vuotta voitiin olla varmoja siitä, ettei se pystyisi enää nostamaan Suomen kilpaurheilua entiselle tasolle. Sodanjälkeinen urheilun tasonnosto jäisi nuoremman polven tehtäväksi. Virtasen mukaan urheilutoimintaa ja kilpailuja tuli järjestää heti eikä odottaa tekijöitä sotatoimista kotiin. Odottelu saattaisi johtaa siihen, että eräänä päivänä ”seisoisimme urheilussa tyhjin käsin”.¹⁰⁵

Elokuussa 1944 Luuri kirjoitti, että Viljo Heinin menestyminen juoksussa oli lajille parasta propagandaa:

*Ihme on, elleivät nuorukaiset kaikkialla tässä maassa tuosta lennokkaan vauhdikkaasta ja kuitenkin niin kevyen vaivattomasta juoksusta innostu itsekin samanlaiseen pyrkimään. Nurmi aikoinaan muodosti maahamme koulukunnan, joka harjoitteli tavattoman rankasti, uurasti ja ahersi ja nosti tämän maan juokсутason maailman ensimmäiseksi. Heino on nyt samanlainen yksinäinen ylhäisyys kuin Nurmi aikoinaan, ja hänen koulukuntansa muodostuminen on varma asia.*¹⁰⁶

Pätkäläisen mukaan yksilöiden korostaminen on tyypillistä suomalaiselle urheilukulttuurille, nykyään jopa joukkueurheilussa.¹⁰⁷ Tutkimani ajanjakson aikana Viljo Heino tarjosi Luurille henkilöahmon, josta luoda urheiluun uusi sankari.

Jatkosota nähtiin urheilussa välivaiheena, jossa toiveet nykyhetkessä menestymisestä siirtyivät tulevaisuuteen. Rauhan vuosia vaatimattomampaa kansainvälistä menestystä selitettiin sillä, että rintamaolot olivat syöneet parhaan terän suomalaisten huippu-urheilijoiden kunnosta. Selittävänä tekijänä pidettiin kuitenkin myös sitä, että urheilussa menestyminen oli ikään kuin menettänyt suomalaisille merkitystään. Menestyksen nälän ja kyvyn suurkisojen voittoihin arvioitiin kuitenkin palaavan rauhan koittaessa. Luuri oli omalta osaltaan linjannut urheilun olevan ”pientä elämän suurten asioiden rinnalla”. Luuri oli kirjoituksissaan korostanut suhteellisuudentajua sotaa ja urheilua koskevissa keskusteluissa. Urheilu tulisi kuitenkin Luurin mukaan

¹⁰³ Nimim. Luuri, ”Hiihtotaso Suomessa tavattoman laaja”. *Turun Sanomat* 5.3.1944.

¹⁰⁴ Nimim. Luuri, ”Tietoja”. *Turun Sanomat* 9.3.1944.

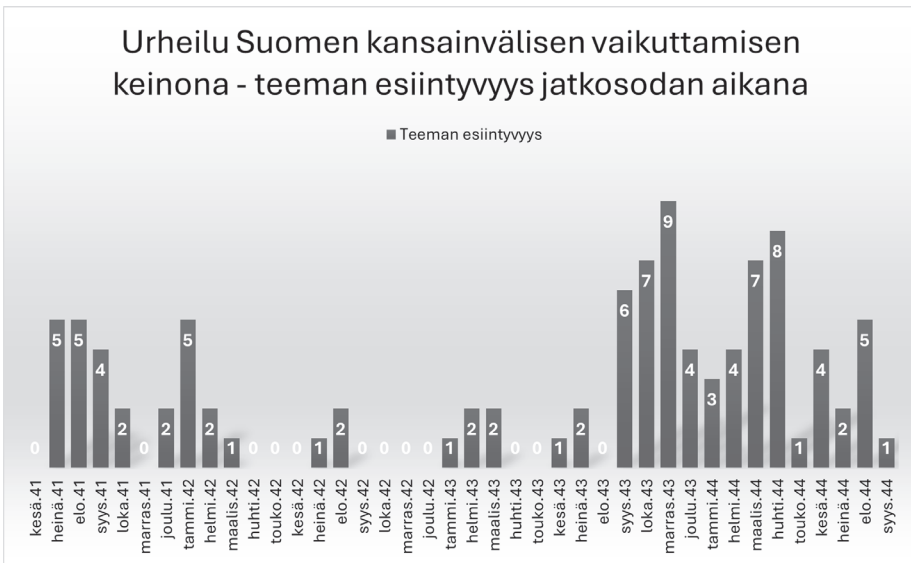
¹⁰⁵ ”Kilpailuja järjestämällä nuoren polven elävä kosketus urheiluun säilytettävä”. *Turun Sanomat* 28.7.1944.

¹⁰⁶ Nimim. Luuri, ”Stadionilta saalistettua”. *Turun Sanomat* 29.8.1944.

¹⁰⁷ Pänkäläinen 1998, 33–35.

taas suureksi, ”kun maassa on rauha ja Olympian kellot jälleen kutsuvat maailman nuorisoa”.¹⁰⁸

Alkuperäisaineistosta etsimäni teema, urheilu Suomen kansainvälisen vaikuttamisen keinona, esiintyy tarkastelemallani ajanjaksolla yhteensä 98 kertaa. Esiintyvyys on kuvattu ajankohtaan sitoen kaaviossa 1. Teema esiintyy säännöllisesti urheilukirjoituksissa heti jatkosodan alettua, ja tasainen esiintyvyys jatkuu alkuvuoteen 1942 saakka. Tämän jälkeen esiintyvyys vähenee loppuvuotta 1942 kohti, ja syyskuusta vuoden 1942 loppuun en ole tehnyt yhtään löydöstä. Teeman esiintyvyyden uusi nousu tapahtuu syksystä 1943 alkaen. Keskimääräistä hiljaisempaa vuotta 1942 selittävät paitsi suurelta osin peruuntuneet kansainväliset kisat, myös rintamaurheilun laajentuminen ja muutokset asenteissa: edustusurheilijoihin keskittyneestä, menestyskeskeisestä urheilusta siirryttiin lajoihin massoihin, erityisesti nuorisoon keskittyvään liikuntakasvatukseen. Vuoden 1943 loppu muodostaa yksittäisen esiintyvyyshuipun koko ajanjaksolle, kun katseet kääntyivät urheilussakin vähitellen tulleisuuteen ja uudelleenrakentamiseen.

Kaavio 1. Urheilu Suomen kansainvälisen vaikuttamisen keinona - teeman esiintyvyys jatkosodan aikana.

¹⁰⁸ Nimim. Luuri, ”Suhteellista”. *Turun Sanomat* 18.9.1943.

Miten Turun Sanomien linja valikoitui – kirjoittajien taustat ja motiivit

Tässä luvussa vastaan kysymykseen, miksi *Turun Sanomat* kirjoitti niin kuin kirjoitti. Lehden linjaan ja lehdessä esitettyihin näkemyksiin vaikuttivat kirjoittajien taustat ja motiivit, minkä lisäksi sodan tapahtumat vaikuttivat luonnollisesti urheilun osuuteen lehdessä. Sotien aikana itsenäisyyden menettämisen pelko toi *Turun Sanomien* linjaan nationalistisia piirteitä. Lisäksi toimituskunta oli taustojensa puolesta sitoutunut edistämään niin urheilua kuin maanpuolustustahtoaakin, mikä näkyi vahvasti analysoimissani urheilukirjoituksissa. Lehden toimitusjohtaja ja päätoimittaja Arvo Ketonen oli nuorena urheillut kansallisella tasolla Turun Riennossa ja myöhemmin toiminut muun muassa SVUL:n urheilujaoston ja Vakka-Suomen piirin puheenjohtajana. Vuonna 1939 Ketosen pyrkiessä eduskuntaan kansallinen eheys oli hänen päällimmäisiä agendojaan. Aikaisempaa poliittista taustaa Ketosella oli nuorsuomalaisesta vastarintaliikkeestä, joka sortovuosina oli vastustanut venäläistämistoimia ideologiansa suomalaisen nationalismi.¹⁰⁹ Ketonen piti *Turun Sanomien* toimitusjohtajana ja päätoimittajana itsenäisyyden ja vapauden lujittamista poliittisesti tärkeänä: puolustusvalmiuteen ja -tahtoon tuli käyttää tehokkaasti varoja. *Turun Sanomien* linja oli asettunut, päätoimittajansa viitoittamalla tiellä, jo talvisodan alkuun mennessä valtiolliseen keskustaan.¹¹⁰

Lehden urheilutoimittaja Sulo Laakkosella, nimimerkki Luurilla, oli Ketosen tavoin urheilutaustaa Turun Riennosta. Laakkosen lajit olivat paini ja luistelu, ja toimittajana hän oli erikoistunut erityisesti näihin lajeihin. Hän kuului myös näiden lajien liittojen hallitukseen.¹¹¹ Laakkosen erikoistuminen erityisesti painiin näkyy *Turun Sanomien* urheilukirjoituksissa siten, että juuri paini sai lajina suuren määrän palstatilaa. Tutkijat ovat havainneet, että urheilutoimittajat tulivat alalle 1920- ja 1930-luvuilla urheilun, eivät journalismin kautta.¹¹² Urheilukirjoituksissa korostui enemmän urheilun kuin journalismin tuntemus, koska suuri osa urheilutoimittajista oli itse entisiä urheilijoita. Laakkonen oli urheilutaustainen, urheilusta kiinnostunut ja urheilumyönteinen mies, joka kriitikittömästi halusi edistää urheilun asemaa paikallisesti ja yhteiskunnallisesti. Toimittajana Laakkonen piti urheilijoiden puolia, mikä oli tyypillistä käsittelemäni aikakauden urheilujournalismille. Laakkonen oli läheisissä suhteissa paikkakunnan urheilutoimijoiden ja urheilijoiden kanssa ja pyrkikin

¹⁰⁹ Vahtera 2004, 119–120, 454–455; Kalle Virtapohja, ”Arvo Ketonen (1888–1948)”. *Urheiluvai-kuttajat-verkkojulkaisu*. Suomen Urheiluhistoriallinen Seura, <https://www.suhs.fi/ketonen-arvo-1888-1948/>.

¹¹⁰ Vahtera 2004, 119–120, 454–455; ”Edistyspuolueen edustajaehdokkaista puhuttelemassa heidän kotoisessa elämänpirissään”. *Turun Sanomat* 23.6.1939.

¹¹¹ Nimim. Senti, ”Puntarointia”. *Kaleva* 12.10.1952; ”Kuollut: Toimittaja Sulo Laakkonen”. *Uusi Suomi* 7.10.1952.

¹¹² Pänkäläinen 1998, 5; Antti Arponen, ”Tällaisia he ovat (urheilutoimittajat)”. *Suomen urheilutoimittajat 1986*. Lappeenranta 1986, 78–85; ”Torsten Tegnér vieraana Urheilutoimittajain Liiton luentopäivillä”. *Uusi Suomi* 24.11.1955.

ajamaan urheilun etua suhteessa muihin yhteiskunnan aloihin. On mahdollista, ettei hän valinnut *Turun Sanomien* urheilukirjoituksiin aiheita, jotka olisivat aiheuttaneet negatiivista suhtautumista urheiluun ilmiönä. Paini valikoitui Laakkosen suosikiksi paitsi hänen lajitaustansa vuoksi, myös siksi, että oli luontevaa edistää kansallisesti merkittävää lajia. Ennen talvi- ja jatkosotaa paini oli tuonut Suomelle kestävyysjuoksun jälkeen eniten olympiavoittoja.

Keskeisenä syynä siihen, miksi *Turun Sanomat* kirjoitti jatkosodan aikana niin kuin kirjoitti, on Laakkosen urheilutaustan lisäksi hänen roolinsa mielipidevaikuttamisessa. Laakkonen toimi jatkosodan aikana Suomen Aseveljien Työjärjestön ja Vapaus, Isänmaa, Aseveljeys -järjestön (SAT/VIA) piiriasiamiehenä. Laakkonen oli *Turun Sanomien* urheilutoimittajana osa salaista järjestöä, jonka tehtävänä oli mielialantarkkailu ja propagointi. SAT/VIA:n toiminnan motiivina oli ”aseveljeyden pohjalle rakentuva maanpuolustustahdon henki” ja se pyrki muun muassa poistamaan kommunistit kaikista johto- ja luottamustehtävistä, esimerkiksi työpaikoilla, yhdistyksissä ja urheiluseuroissa. Asepalveluksessa Laakkonen oli jatkosodan aikana määrätty kapteeni Lauri Poijärven käyttöön. Kouluneuvos Poijärvi toimi VIA:n johdossa 1941–1943.¹¹³

SAT/VIA:n toiminnasta on säilynyt rajallinen määrä aineistoa, koska dokumentaatio haluttiin sodan jälkeen hävittää. Laakkosen toimia järjestön toteuttamassa mielipidevaikuttamisessa on haastavaa aukottomasti osoittaa, mutta havaintoja voidaan säilyneen aineiston perusteella silti tehdä. Laakkosella oli esimerkiksi henkilökohtainen tehtävä lujittaa kansan luottamusta Suomen hallitukseen keväällä 1942. VIA:n kokouksen pöytäkirjaan kirjattiin huhtikuussa 1942, että kansan luottamus hallitukseen oli inflaation ja sodan pitkittymisen myötä horjunut. Valtion finanssi- poliittiset ratkaisut ja hintatason kohoaminen olivat lisänneet hallituksen toimien arvostelua kansan keskuudessa. Vastuita jaettaessa kirjattiin Laakkosen nimi kohtaan ”hallituksen arvovalta”.¹¹⁴ Miten Laakkosen toimet edellä mainitun osalta ilmenivät, ei suoraan selviä tarkastelemisani urheilukirjoituksissa, mutta huomionarvoista on, että *Turun Sanomat* ryhtyi juuri kevään 1942 pääkirjoituksissaan peräänkuuluttamaan toiveikasta ja luottavaista mielialaa. Toukokuuisessa pääkirjoituksessa viitataan Aseveljien Liiton, johon Laakkonen kuului, tekemään julistukseen, jossa kansalaisia kehoitetaan työhön ja talkootoimintaan. Kotirintamalla tuli julistuksen mukaan noudattaa ”yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden lakia”, jossa toimettomuudelle ja laiskuudelle ei ollut sijaa. Kansakunnan koko huomio tuli kiinnittää maanpuolustuk-

¹¹³ Kantakortti: Sulo Yrjö Laakkonen, Kansallisarkisto; Suomen Aseveljien Työjärjestön (SAT) neuvottelukok. ptk. 9.2.1941: Ko 2. Suomen Aseveljien Työjärjestö ja Vapaus, Isänmaa, Aseveljeys -järjestö (SAT/VIA), Kansallisarkisto; Tomi Mertenen, ”SAT/VIA – myyräntyön mestarit”. *Suomen Sotahistoriallisen Seuran vuosikirja 2006*. Suomen Sotahistoriallinen Seura ja Sotamuseo, Helsinki 2006, 194, 205, 211.

¹¹⁴ L. Arvi P. Poijärven toimistopäiväkirja, VIA:n kok. ptk. 7.4.1942: Ko 2. Suomen Aseveljien Työjärjestö ja Vapaus, Isänmaa, Aseveljeys -järjestö (SAT/VIA), Kansallisarkisto.

sen ohella elintarvikkeiden tuotantoon. Aseveljeyden julistettiin velvoittavan jokaista suomalaista työntekoon ja ”hallituksen takana yhtenä miehenä seisomiseen”.¹¹⁵

Turun Sanomien urheilukirjoituksiin vaikutti jatkosodan aikana lisäksi se, että Laakkonen vastasi lähes yksin kaikesta urheilutoimittamisesta. Jatkosodan aikana, Laakkosen ollessa joitakin ajanjaksoja itse asepalveluksessa, urheilupalstalla esiintyy tuuraavia nimimerkkejä, joiden kirjoitukset ovat luonteeltaan lähempänä tulosraportointia, ja kirjoitusten yhteiskunnallinen kantaaottavuus on vähäisempää kuin nimimerkki Luurilla.

Urheilu toimi jatkosodan rajoittamin mahdollisuuksin kansainvälisen vaikuttamisen ja politiikan keinona. *Turun Sanomien* kirjoituksissa kansainväliset yhteydet näkyivät erityisesti Ruotsiin ja Saksaan. Ruotsin osalta urheilu ja politiikka pysyivät jokseenkin erillään, koska sodan ulkopuolelle jäädessään Ruotsin kansallinen urheilu ei ollut poliittisista heilahteluista riippuvainen. Pohjolan urheiluväljeyteen syntyi *Turun Sanomien* kirjoitusten perusteella säröjä: Ruotsi näytti hiljalleen vieneen sen, mitä Suomella oli vielä talvisodan aikana. Nyt Yhdysvaltoja eivät valloittaneet Suomen suurjuoksijat Taisto Mäki ja Paavo Nurmi, vaan Ruotsin Gunder Hägg. Ruotsi nousi jatkosodan aikana tuloksellisesti Euroopan urheilun huipulle. Vaikka *Turun Sanomien* urheilupalstalla tapahtui asenteen muutos – urheilu tuli pienemmäksi maailman suurten tapahtumien rinnalla – Ruotsilta ei koettu urheilun saralla saadun kaikkea sitä myötätuntoa, joka Suomelle olisi kuulunut. Kansainvälisesti Ruotsin tuli kuitenkin tehdä rajanvetoja: hyvänä esimerkkinä voidaan pitää urheilusuhteiden supistamista Saksaan. *Turun Sanomien* urheilukirjoitusten perusteella suomalaisten suhtautuminen Saksan urheiluun poikkesi suuresti suhtautumisesta Ruotsin urheiluun. Tähän vaikutti luonnollisesti aseveljeys, jonka henki heijastui urheiluunkin. *Turun Sanomien* näkökulma oli vielä talvisodassa se, ettei Saksa olisi esimerkiksi saanut sotaa käyvänä maana jatkaa talviolympialaisten järjestelyä.¹¹⁶ Nyt Saksan omistautumista urheilulle sodankin ohella kiiteltiin.

Suomi–Saksa-urheilusuhteiden käännekohtana oli syksy 1942. Urho Kekkonen oli tukemassa saksalaisvetoisen Euroopan urheiluliiton perustamista elokuun Berliinin-konferenssissa. Saksasta piti tulla sodan jälkeen eurooppalaisen urheilun keskus, ja Kekkosen oli uudessa urheiluliitossa ollut johtotehtävä. Kekkosen usko Saksan sotamenestykseen hiipui elokuun Berliinin-konferenssin jälkeen. Kekkosen arvellaan syksyn aikana aavistaneen Saksan häviävän sodan. Lokakuista Euroopan urheiluliiton perustamiskonferenssia ei koskaan tullut, koska Saksan ulkoministeri Joachim von Ribbentrop ilmoitti sotatilanteen estävän kaikki kansainväliset ko-

¹¹⁵ Pääkirjoitus. *Turun Sanomat* 16.5.1942; ”Suomen kansalle. Aseveljien Liiton edustajiston julki-lausuma”. *Kansan Lehti* 14.5.1942.

¹¹⁶ Nimim. Kalle, ”Sota ja urheilu”. *Turun Sanomat* 22.10.1939.

koukset.¹¹⁷ Stalingradin taistelu Saksan ja Neuvostoliiton välillä alkoi kääntyä Saksan tappioksi marraskuussa Neuvostoliiton toteuttaessa vastahyökkäyksen. Vaikkei *Turun Sanomat* kirjoittanutkaan kaikista Kekkonen konferenssimatkan käännteistä, vaikutti syyskuu 1942 myös sotatapahtumien puolesta Saksaa koskeviin urheilukirjoituksiin. Urheilukirjoituksissa varaukseton asevelihenki vaihtui puolueettomampaan suhtautumiseen.

Kekkoselle Euroopan urheiluliiton syntymättömyys oli siunaus, sillä sodan jälkeen natsi-Saksa-yhteys olisi rasittanut hänen poliittista uraansa.¹¹⁸ Suomen urheilulle pidemmälle vietyt suunnitelmat liittoon kuulumisesta olisivat tuottaneet rajoitteita sodan jälkeen, sillä Suomen sodanjälkeistä kohtelua oli urheilumaailmassa jo muutenkin pohdittu. Aseveljeys Saksan kanssa oli ilman yhteistä urheiluliittoakin herättänyt kysymyksiä siitä, tulisiko Suomen pääsy kansainvälisiin kilpailuihin estää. Saksa suljettiin sotasyllisenä vuoden 1948 olympialaisista. Suomen paperit olivat kansainvälisen urheilun näkökulmasta puhtaat, ja maamme sai järjestettäväkseen vuoden 1952 olympialaiset.

Johtopäätökset

Ennen jatkosotaa kansainvälisessä vaikuttamisessa tärkeäksi nähtiin tuen ja avunannon pyytäminen, myös urheilun keinoin. Talvisodassa urheilu oli valjastettu kansainväliseen vaikuttamiseen esimerkiksi Taisto Mäen ja Paavo Nurmen Yhdysvaltojen kiertueen muodossa. Paavo Nurmen agendalla oli ollut juoksunäytösten ohella aseellisen avun pyytäminen Yhdysvalloilta. Juoksijoiden palattua kiertueeltaan Nurmi oli alkanut ottaa kantaa kotimaan asioihin: sodan loppuessa oli keskityttävä suurten urheilutapahtumien sijaan massojen liikuttamiseen. Kotimaisen lehdistön linja oli ollut talvisodan loppupuolella yhtenevä – Moskovan rauhanehtojen myötä urheilun fokus käännettiin kotimaan asioihin.

Jatkosodassa kansainvälisen vaikuttamisen keinot olivat entistäkin rajatummat – sodan pitkittyessä huomio oli enemmän ja enemmän kansan liikuttamisessa ja nuorison kasvattamisessa. Kun talvisodassa fokus oli siirtynyt rauhanehtojen myötä kansainvälisestä vaikuttamisesta kansalliseen, jatkosodassa siirtyminen tapahtui jo havaittaessa sodan pitkittyminen. Toisin kuin urheilu, jota harjoitettiin sekä kansallisesti että kansainvälisesti, liikunta terminä ja ilmiönä pysyttäytyi kotimaan rajojen sisällä. Liikunta oli jatkosodan aikana kansallista toimintaa, jolla esimerkiksi yllä-

¹¹⁷ Jokisipilä 2013, 112–117; Mikko Virta, *Salainen kanava länteen: Urho Kekkonen ja lännen tiedustelu kylmässä propagandasodassa*. Valtiotieteellisen tiedekunnan julkaisuja 215. Väitöskirja, poliittinen historia, Helsingin yliopisto 2022, 52–55. Kekkonen usko Saksan sotamenestykseen alkoi hiipua syksyllä 1942. Mikko Virta kuvaa väitöskirjassaan, että Kekkonen oivalsi sodan lopputuloksen marraskuussa 1942.

¹¹⁸ Jokisipilä 2013, 117.

pidettiin kotirintaman työkykyä – kansainvälisessä vaikuttamisessa taas kirjoitettiin urheilusta. Liikunta ei esimerkiksi esiintynyt tarkastelemissani kirjoituksissa urheilun tavoin vaikuttamisen keinona tai vientituotteena.

Sotien aikana itsenäisyyden menettämisen uhka toi *Turun Sanomien* liberaaliseen linjaan nationalistisia piirteitä. Talvisodan aikana huippuunsa viritetty nationalismi ei vielä ehtinyt muokkautua samassa suuruudessa kuin jatkosodan aikana sodan pitkittyessä. Talvisota oli kyllin lyhyt, jotta urheilupropagoinnissa voitiin säilyttää sama, muuttumaton ydinsanoma: urheilun keinoin oli luotu taistelijoita ja valveutuneita kansalaisia ja juuri urheilukentiltä siirtyi sisu lyhentämättömänä rintamalle.

Urheilusankaruus sekä urheilun ja sodan rinnastaminen säilyivät urheilukirjoituksissa läpi jatkosodan, mutta urheilujournalismin keinovalikoimaa tuli kasvattaa kansan mielialan ja uskon sodassa menestymiseen ylläpitämiseksi. Lisäksi kansainvälisen urheilumenestyksen vähentyessä urheilutoimittajat saattoivat kokea, ettei kansakunnan hengen ja identiteetin nostatusta tulisi sitoa pelkästään urheiluun. Jatkosodan loppupuolella urheilun innoittama propaganda suunnattiin realistisemmalle pohjalle ja keskityttiin tulevaisuuteen – siihen, miten urheilu saatettaisiin elinvoimaiseksi taas rauhan tultua.

1930-lukulainen näkemys, jonka mukaan urheilun tulisi kiinnittyä johonkin ylempään aatteeseen kuin urheilu itsessään, näyttää löydösteni perusteella vallinneen jatkosodankin aikana. Urheilu kiinnittyi yhä voimakkaasti maanpuolustukseen, mutta sodan pitkittyessä *Turun Sanomat* alkoi kirjoituksissaan etsiä uutta kiinnittymiskohtaa. Urheilun ei kannattanut lukita asemaansa ainoastaan armeijan puolustus-kuntoisuuden lujittajana, koska suomalaisten mielialat ja usko sodan voittoon olivat hyökkäysvaiheen jälkeen väijäämättä koetuksella. Syksystä 1943 alkaen tarkastelemani teeman sisältävät kirjoitukset keskittyvät tulevaisuuteen ja uudelleenrakentamiseen. Urheilun elvyttämisessä tärkeäksi nähtiin laajoihin massoihin, erityisesti nuorisoon keskittyvä liikuntakasvatus. Tämän *Turun Sanomat* vaikuttaa nähneen urheilun uutena yhteiskunnallisena kiinnittymiskohtana.

Tulkintani mukaan *Turun Sanomat* näki, että liikunnan ja urheilun resilienssiä voitiin vahvistaa kasvattamalla sen roolia kansakunnan elinkelpoisuuden edistäjänä. Lehti oli sitoutunut tukemaan kansallisia pyrkimyksiä ja korostamaan urheilun asemaa yhteiskunnassa, joten siirtyä oli looginen lehden linjan ja kirjoittajien taustat huomioiden. Jatkosodan jälkeen yhteiskunnallisessa keskiössä olivat sotakorvausten maksaminen, talouden vakauttaminen, jälleenrakentaminen ja työnteko, joihin kaikkiin urheilun kansanterveyttä edistävä rooli kytkeytyi luontevasti. Urheilun sieto- ja mukautumiskyky näyttäytyi siten, että rajoitetun kansainvälisen toiminnan keskiössä oli suhteiden ylläpitäminen ja sodanjälkeisen yhteistyön suunnittelu. Sotaa urheilu ei ollut kyennyt estämään, mutta urheilutoveruudella nähtiin olevan taas sodan jälkeen rauhaa ylläpitävä vaikutus. *Turun Sanomat* kirjoitti epäilyksiä olympia-aatteen hyvydestä esiintyneen, mutta lehti säilytti olympiamyönteisen linjansa läpi jatkosodan.

Kansainvälisistä urheilusuhteista kirjoitettiin eniten Ruotsiin ja Saksaan. Jatko-sota on keskeinen ajanjakso Suomen ja Ruotsin välisen urheiluun liittyvän vastakainasettelun historiassa. *Turun Sanomien* urheilukirjoitusten perusteella ruotsalaisten nousu Suomen ohi kestävyysjuoksun huipulle aiheutti kansassa katkeruutta. Aseveljeys Saksan kanssa heijastui politiikan ohella urheiluun: saksalaisten sotameneistyksen alkaessa hiipua tuli varauksettomaan saksalaismyönteisyyteen *Turun Sanomien* urheilukirjoituksissa uusia linjanvetoja. Koska aseveljeys Saksan kanssa oli vaikuttaa Suomen kansainväliseen urheiluun enemmän kuin se lopulta vaikutti, yritti *Turun Sanomien* urheilutoimitus osaltaan vakuuttaa, että Suomi oli tässä suhteessa pitänyt urheilun ja politiikan erillään. Luurin huomautukset, että ”urheilu sentään on pientä elämän todella suurten asioitten rinnalla” ja että ”suomalainen katsoo aina sotaa vain sotana ja urheilua yksinomaan urheiluna” olivat vastareaktioita menetyille kestävyysjuoksumahdille ja kansainvälisen urheiluyhteisön kritiikille Suomen ja Saksan yhteistyötä kohtaan.

Abstract

The press has influenced the establishment of sports culture in Finland. Sports and national defence have supported each other throughout the entire history of independent Finland. As sports policy emerged as an important part of public authority after Finland gained independence, stakeholders in sports were key contributors to safeguarding the country's independence. Sports promoted the fitness of the army to defend the country, therefore contributing to the nation's viability.

This article examines how the *Turun Sanomat* newspaper wrote about sports and physical activity as a means to cultivate international influence during the Continuation War. The research data consisted of issues of *Turun Sanomat* published during the Continuation War between 25 June 1941 and 19 September 1944. In total, 250 articles concerned with sports and physical activity in the issues published during this period were selected for further analysis.

Turun Sanomat was one of Finland's most significant and read newspapers during the wars. The liberal line of the newspaper, which adopted nationalist characteristics under the threat of losing independence, is interesting. Factors in favour of using articles published in *Turun Sanomat* as original data also include their perspective of local history and the geographical framework of the present author's doctoral study.

Requesting support and aid played a key role in cultivating international influence during the Winter War that preceded the Continuation War. Sport was employed as a tool for this purpose, for instance in the form of the competition tours of Taisto Mäki and Paavo Nurmi to the United States. In addition to running exhibitions, requesting military aid from the United States was on Paavo Nurmi's agenda. After returning from his tour, Nurmi began to publicly address the issues going on in his homeland; instead of major sporting events, the focus was now on moving Finland's citizens.

No tours to the United States took place during the Continuation War. Swedes who had achieved hegemonic status in long-distance running – above all Gunder Hägg – were now taking

over the world. Indeed, Finland perceived Germany as its comrade-in-arms also in the context of sports, at least up to a point.

During the Continuation War, the means of cultivating international influence became even more restricted; Finland was less involved in international competitions, and the spirit of the Winter War made way for a sense of proportion of sorts. As the war went on, more and more attention shifted to moving the citizens and bringing up the youth of the nation.